

Slutrapport Skatteverkets pilotprojekt felaktig folkbokföring

Dnr 1680/20

2022-08-30

Sammanfattning

Regeringen gav under 2021 Skatteverket i uppdrag att tillsammans med flera andra myndigheter och kommuner, kartlägga kopplingar mellan folkbokföringsfel och felaktiga utbetalningar. Göteborgs Stad har genom sitt deltagande på lokal nivå arbetat i pilotprojekt bland annat genom Förvaltning AB Framtidens (Framtidenkoncernen) bolag Störningsjouren och Gårdstensbostäder samt Socialförvaltningen Nordost, Polisen och Skatteverket.

Göteborgs Stad har inom ramen för pilotprojektet överlämnat drygt 1 000 impulser, det vill säga misstanke om fel i folkbokföringen till Skatteverket. Av dessa 1 000 impulser har cirka 200 utretts och Skatteverket har funnit att folkbokföringen varit felaktig i 81 procent av de 200 ärendena.

Göteborgs Stad har kartlagt befintliga kontrollverktyg och undersökt möjligheten att utveckla nya arbetsmetoder för att ha en mer effektiv kontroll. Bland annat har Gårdstensbostäder en pågående genomlysning av sitt bostadsbestånd, i syfte att säkerställa att rätt person bor i deras lägenheter. Vid genomgång av 75 procent av beståndet hade cirka 17 procent av hyresgästerna felaktiga uppgifter i folkbokföringen.

Störningsjouren har gjort en kontroll av folkbokföringsdata gällande Familjebostädernas bestånd på cirka 20 000 lägenheter. I samband med kontroll fann de bland annat 22 hyresgäster med dubbla hyreskontrakt och cirka 230 utredningsvärda adresser. Utöver ovanstående har olika typer av beställningar gjorts till bland annat Skatteverket för att få tillgång till mer specifika folkbokföringsdata. Underlaget har sedan använts för riktade kontroller med fokus på riskföreteelser.

För att kontrollen ska fungera effektivt behövs tillgång till aktuella och säkra uppgifter från Skatteverkets folkbokföringsregister. Det finns sedan år 2021 en lagstadgad skyldighet för kommuner att underrätta andra myndigheter vid misstanke om fel i folkbokföring och felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Underrättelseskyldigheten möjliggör utbyte av information samt effektivt arbete mot folkbokföringsfel och välfärdsbrottslighet.

För att möta krav och behov behöver staden dels arbeta med kunskapshöjande insatser, dels stödja en fungerande samverkan, såväl inom staden som med andra myndigheter. Störningsjouren har under 2022 fått en samordnande roll i stadens arbete mot oriktiga hyresförhållanden. Lokalpolisen i Nordost har startat upp ett pilotprojekt i syfte att samverka för att effektivare motverka välfärdsbrottslighet, felaktig folkbokföring samt arbeta med normförskjutningar. Socialförvaltning Nordost och stadsledningskontoret genom kunskapscentrum mot organiserad brottslighet deltar från staden. Stadsledningskontoret är sedan 2021 adjungerande i det regionala underrättelsecentret (RUC) som leds av polisen Västra regionen. Detta är några exempel på intern och extern samverkan som inletts under projektets gång. Genom att skapa kunskap om arbetssätt och kompetensöverföring kan fel i folkbokföring och felaktiga utbetalningar förhindras.

Stadsledningskontoret har i rapporten tagit fram några rekommendationer till hur staden fortsatt kan utveckla sitt arbete mot fel i folkbokföringen och välfärdsfusk.

I syfte att minska folkbokföringsfelet och utveckla det systematiska kontrollarbetet rekommenderar stadsledningskontoret ett antal olika kontrollåtgärder för berörda bolag och förvaltningar:

- Med 1–3 årsintervall göra kontroller av hyresbeståndet mot befintliga folkbokföringsdata för bättre registervård och signalfångst.
- Skapa rutiner för personal i bostadsområden, som bovärdar och likande, gällande impulser till Störningsjouren i syfte att nå enhetlig rapportering om oriktiga hyresförhållanden.
- Inom stadens bostadsbestånd genomföra kontroll enligt den modell med systematiskt kontrollarbete som Gårdstensbostäder genomfört.
- Genomföra fysiska kontrollbesök efter impulser i samverkan med andra förvaltningar inom staden som till exempel miljöförvaltningen och räddningstjänsten.

För tillgång till säkra och aktuella folkbokföringsdata för kontroll, rekommenderar stadsledningskontoret att intraservice ser över möjligheterna att starta en hemtagning av Skatteverkets uppgifter i folkbokföringsregistret (Navet). Intraservice kan på så vis möjliggöra för förvaltningar och bolag att beställa utdrag ur innehållet.

Vad gäller kompetenshöjande insatser rekommenderar stadsledningskontoret utbildning av berörd personal i allmännyttan och socialförvaltningarna inom följande:

- Nya lagar gällande underrättelseskyldighet.
- Det trygghetsskapande och brottsförebyggande området enligt underlag i budgetförutsättningar 2023–2025.
- Om oriktiga hyresförhållanden och underlag som kan lämnas som impulser till Störningsjouren samt arbetsmetodik.

När det kommer till samverkan föreslår stadsledningskontoret ett fortsatt deltagande i RUC, samverkan med Skatteverket (folkbokföringen) och andra kommuner i syfte att upptäcka nya företeelser, ta fram nya samt utveckla befintliga metoder för att motverka fel och fusk med folkbokföring.

Socialförvaltningarna och allmännyttan bör mot bakgrund av den utökade anmälningsskyldigheten om misstanke om folkbokföringsfel, utveckla sin samverkan i syfte att säkerställa att kontaktvägar finns. Rutiner för samverkan samt för att säkerställa att allmännyttan och socialförvaltningarna lämnar underrättelser till varandra när de kan och ska göra så, bör tas fram. Stadsledningskontoret bör årligen följa upp detta inom ramen för ordinarie uppföljning.

Innehåll

1	Inledning	5
2	Nulägesbild	6
2.1	Uppgifts- och anmälningsskyldighet.....	6
2.2	Skatteverkets arbete inom pilotprojektet	7
2.2.1	Impulser till Skatteverkets folkbokföringsavdelning	7
2.2.2	Exempel på felaktig folkbokföring	7
2.2.3	Skatteverkets slutsatser.....	8
2.3	Göteborgs Stads arbete inom ramen för pilotprojektet	8
2.3.1	Störningsjouren	8
2.3.2	Gårdstensbostäder	10
2.3.3	Uttag ur folkbokföringsdatabasen	11
2.3.4	Riktad uppföljning	11
3	Utvecklingsområden	13
3.1	Utveckling av kontrollarbetet.....	13
3.1.1	Kompetenshöjande insatser	13
3.1.2	Nytt metodstöd hyreskostnader	13
3.1.3	Uppgifter för kontroll av folkbokföring.....	14
3.2	Utveckling av samverkan.....	14
3.2.1	Tipshantering till och från andra myndigheter	15
3.2.2	Organiserad extern samverkan.....	15
3.2.3	Internt arbete i Göteborgs Stad.....	16
3.2.4	Samverkansprojekt i Nordost.....	17
Analys.....	18	
3.3	Folkbokföringsfel	18
3.4	Kontroll av folkbokföringsfel	18
3.4.1	Störningsjouren och Gårdstensbostäders kontrollarbete.	19
3.4.2	Kontrollarbete efter uttag ur folkbokföringsdatabasen	19
3.4.3	Uppgifter ur folkbokföringsregister	19
3.5	Underrättelser till andra myndigheter	20
3.6	Utveckling av samverkan.....	20
4	Rekommendationer	22
Bilagor	24	

1 Inledning

Under 2021 gav regeringen ett uppdrag till Skatteverket att tillsammans med flertalet myndigheter¹ och kommuner kartlägga kopplingar mellan fel i folkbokföring och fel kopplat till felaktiga utbetalningar inom välfärden.

Kommunerna som Skatteverket beslutade att inleda samverkan inom ramen för uppdraget var Göteborg Stad samt Södertälje kommun. Syftet med det var att:

- kartlägga strategiska adresser som misstänks användas för systematiska fel i folkbokföringen kopplad till organiserad brottslighet samt personer och företag som möjliggör detta
- stärka kontrollen av dessa adresser för att minska systematiska fel i folkbokföringen och förhindra välfärdsbrottslighet kopplat till detta.

I uppdraget ingick även att utveckla metoder och arbetssätt som underlättar myndighetssamverkan för att komma åt felaktig folkbokföring kopplad till organiserad brottslighet. Denna del av regeringsuppdraget har återrapporterats av Skatteverket den 1 oktober 2021. [Länk till rapporten](#)

Genom en utökning av pilotprojektet och regeringsuppdraget (Fi 2020/0597) bjöds ytterligare kommuner in och utökades med fenomen som inte har koppling till organiserad brottslighet. Följande kommuner har deltagit: Borlänge, Botkyrka, Göteborgs Stad, Helsingborg, Malmö, Stockholm, Södertälje och Uppsala. Arbetet i pilotprojektet har bestått av tre övergripande aktiviteter:

- Utredningar och kontroller på basis av underrättelser om felaktig folkbokföring som under projektets gång lämnats från kommunerna till Skatteverket.
- Bedömning av folkbokföringsfelets storlek i deltagande kommuner.
- Ett omfattande informations- och erfarenhetsutbyte med kommunerna. I dessa sammanhang har även andra aktörer deltagit, till exempel andra statliga myndigheter och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Göteborgs Stad har i denna del representerats av en kommunintern arbetsgrupp med representanter från Framtidenkoncernen genom Störningsjouren i Göteborg AB (Störningsjouren), stadsbyggnadskontoret och stadsledningskontoret. Denna grupp har sedan slutet av 2020 deltagit i nätverksträffar 2–3 gånger per månad tillsammans med bland annat Södertälje kommun under ledning av Skatteverket.

Stadsledningskontoret har tidigare gjort en delredovisning av detta uppdrag i samband med ett budgetuppdrag med koppling till detta.²

Skatteverket återrapporterade denna del av regeringsuppdraget i juni 2022.

[Länk till rapport 2](#)

¹ Arbetsförmedlingen, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Kustbevakningen, Migrationsverket, Polisen, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten

² Redovisning av uppdrag att samordna arbetet mot svartkontrakt och att sprida arbetet över staden. diarienummer 1673/20

2 Nulägesbild

2.1 Uppgifts- och anmälningsskyldighet

Uppgiftsskyldighet/anmälningsskyldighet enligt lagstiftningen är grunden för myndigheternas möjlighet att lämna ut information utan hinder av sekretess.

- 3 § lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid misstanke om felaktiga utbetalningar. Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet.” (gäller enligt 2 § samma lag Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna och arbetslöshetskassorna).
- 32 c § folkbokföringslagen (ändring genom lag 2021:275). En myndighet ska underrätta Skatteverket om det kan antas att en uppgift i folkbokföringen om en person som är eller har varit folkbokförd är oriktig eller ofullständig. Från den 18 juni 2021 har bestämmelsen utökats tillämpningsområdet och gäller numera även socialtjänsten och omfattar fler uppgifter än vad som gällt tidigare.

Nedan följer en översikt över bestämmelserna:

Skyldighet att meddela andra myndigheter	
Lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar	Folkbokföringslagen
• Misstanke om felaktig utbetalning	• Misstanke om fel i folkbokföring, adress och ofullständig adress
• Till utbetalande myndigheter som till exempel Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen	• Till folkbokföringen på Skatteverket
• Riskområden inom kommunen är till exempel felaktigt utbetalda försörjningsstöd, personlig assistens och barn som befinner sig i annat land	• Riskområden inom kommunen är skenskilmässor, flera folkbokförda på samma adress

2.2 Skatteverkets arbete inom pilotprojektet

Skatteverket använder en modell för att mäta omfattningen av fel folkbokföringen. I den senaste skattningen (år 2019) beräknas 2,1 procent av befolkningen eller 214 000 individer vara felaktigt folkbokförda.

2.2.1 Impulser till Skatteverkets folkbokföringsavdelning

Inom ramen för pilotprojektet har Skatteverkets folkbokföringsavdelning fått i uppdrag att ta emot digitala impulser gällande misstanke om fel i folkbokföring från åtta svenska kommuner. Detta har skett under perioden december 2020 till och med maj 2022. Impulserna i pilotprojektet har på riksnivå resulterat i 920 diarieförda och avslutade ärenden, varav det finns misstanke om felaktig folkbokföring på 888 unika personer. Folkbokföringen har förändrats i 72 procent av ärendena. Utredningarna har hittills resulterat i 190 polisanmälningar om folkbokföringsbrott och 59 underrättelser om misstänkt felaktiga utbetalningar. Från Göteborgs Stad har 600 impulser lämnats från Störningsjouren och 400 från Gårdstensbostäder. Av totalt 1 000 lämnade impulser har Skatteverket vid tidpunkten för sin slutrapportering i projektet avslutat 196 ärenden varav 81 procent visat på fel i folkbokföringen.

Utfall	Antal	Andel
Utvandrade	86	44%
Egen flyttanmälan	49	25%
Ny adress i Sverige gm Skatteverket	23	12%
Utan åtgärd	33	17%
Övrigt	5	3%
Totalt antal avslutade ärenden	196	

2.2.2 Exempel på felaktig folkbokföring

I Sverige finns ett flertal bosättningsbaserade ersättningar och bidrag som betalas ut av bland annat Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetslöshetskassor, Arbetsförmedlingen och kommuner. Detta medför att folkbokföringen får en central betydelse och blir likt en grindvakt in till det svenska välfärdssystemet. Det finns personer som medvetet använder sig av felaktig folkbokföring i syfte att tillförskaffa sig bidrag som man egentligen inte har rätt till eller för att gömma sig för olika myndigheter. Det kan även handla om olovlig andra handsuthyrning med ockerhyra som inkomstkälla. I bilaga 1 finns exempel på felaktig folkbokföring som uppmärksammats inom pilotprojektet.

2.2.3 Skatteverkets slutsatser

I Skatteverkets redovisning av pilotprojektet till regeringen finns ett flertal slutsatser som har bäring mot kommunerna, bland annat anges:

- Stora positiva effekter kan uppnås genom att öka kunskapen i kommunerna och deras invånare om folkbokföringen i allmänhet och dess koppling till missbruk av välfärdssystemen i synnerhet.
- Då underrättelseskyldigheten enligt § 32 c folkbokföringslagen (1991:481) är relativt ny behöver kommunerna fortsätta arbeta med tolkning och tillämpning av lagstiftningen. Skatteverket ser fördelar med att SKR är delaktig i den processen.
- Kommunernas behov och förväntningar på Skatteverkets folkbokföringsverksamhet kan inte tillgodoses fullt ut med nuvarande rättsliga och resursmässiga förutsättningar. Trots de bristande förutsättningarna finns det redan idag en stor potential för att utveckla samverkan för att motarbeta felen i folkbokföringen.

2.3 Göteborgs Stads arbete inom ramen för pilotprojektet

Under pilotprojektets gång har Göteborgs Stad jobbat operativt med olika kontrollprojekt i syfte att se om utfallet ger någon effekt. Göteborgs Stad har i projektet särskilt lyft fram problem med oriktiga hyresförhållanden, olovlig andrahandsuthyrning och skenseparationer med koppling till felaktiga utbetalningar. I denna rapport används begreppet allmännyttan som omfattar samtliga kommunala bostadsbolag i Göteborgs Stad. Nedan sker en redovisning av Göteborgs Stads arbete och nu framtagna kontrollprojekt.

2.3.1 Störningsjouren

Störningsjouren arbetar på uppdrag av Göteborgs Stads Bostads AB, Familjebostäder i Göteborg AB och Bostads AB Poseidon. Samtliga bolag är en del av Framtidenkoncernen. I allmännyttans bostadsbestånd ingår 70 600 lägenheter/bostäder. Störningsjourens arbete mot oriktiga hyresförhållanden är organiserat på en särskild avdelning.

2.3.1.1 Oriktiga hyresförhållanden

Störningsjourens ingång i arbetet mot oriktiga hyresförhållanden är att utreda vem som bor i lägenheten. Syftet är att korrigera felaktiga kontrakt bland annat genom att friställa lägenheter där förstahandshyresgästen inte längre är i behov av lägenheten. Det kan handla om förekomst av dubbla kontrakt eller kontrakt som innehas av personer som har sitt boende tillgodosett på annat ställe, inte längre vistas i landet eller är avlidna. Arbetet initieras framför allt via tips och sker genom utredningar av anställda jurister. Allmännyttan har inom ramen för sin verksamhet en systematisk kontroll som i sin tur genererar impulser till

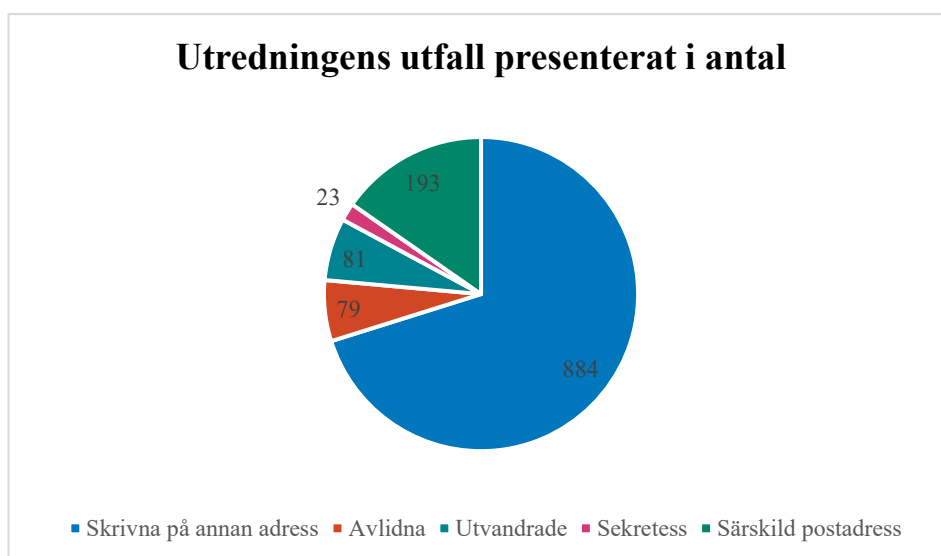
Störningsjouren. Det är till exempel en kontroll av namn på brevlådor och har förekommit inom vissa bostadsområden.

Mellan oktober 2015 och juli 2022 har 10 254 utredningar påbörjats och 2 990 lägenheter friställts inom allmännyttans bostadsbestånd.

2.3.1.2 Systematisk kontroll genom beställning

I syfte att kontrollera eventuella fel i folkbokföringen har Störningsjouren under projektets gång, gjort en egen systematisk utsökning via ett företag som säljer uppgifter ur folkbokföringsregistret. Då Skatteverket inte har skyldighet att lämna ut sammanställningar har utlämnandet i stället skett via betaltjänst. Kontrollen har gällt Familjebostädernas bestånd av hyresgäster och kontraktssinnehavaren (nedan individ) har kontrollerats mot folkbokföringen för att utreda hur boendeförhållandena ser ut i respektive lägenhet. Kontrollen har omfattat 20 776 fysiska personer. Sökningen har avgränsats genom att enbart kunnat kontrollera kontraktssinnehavaren, inte andra som bor på lägenheten.

Utredningen visade att det fanns cirka 1 300 personer med avvikelse i folkbokföringen. Av bilden nedan framgår fördelningen.

Samtliga ärenden har kontrollerats djupare. Flertalet av dessa har visat sig vara korrekta, ex. att lägenheten redan är uppsagd, kontraktet nyss startat eller annan rimlig förklaring. Dessa kontroller har lett till att vi lämnat tips till Skatteverket om felaktig folkbokföring i 82 ärenden, ca 150 ärenden har lämnats tillbaka till bolaget för kontakt (ex. dödsbo där en anhörig har rätten att överta kontraktet), 22 personer har uppdagats ha dubbla kontrakt i koncernen, 230 personer kommer att utredas ytterligare.

2.3.1.3 Slumpmässig kontroll

I samverkan med Störningsjouren beslutades under pilotprojektets gång att genomföra tre slumpmässiga kontroller i flerfamiljshus. Urvalet omfattade cirka 25 lägenheter per trappuppgång med placering i tre socioekonomiskt olika områden i Göteborgs Stad.

Vid kontrollerna hittades ett antal utredningsbara personer och lägenhetsinnehavare.

2.3.1.4 Samordning av stadens arbete mot oriktiga hyresförhållanden

Genom beslut i kommunstyrelsen 2021-12-15 (diarienummer 1673/20) har Förvaltnings AB Framtiden fått ett övergripande ansvar för att tillhandahålla rutiner och samordna gemensamma kontrollåtgärder samt vara en stödfunktion mot oriktiga hyresförhållanden för de boenden som Göteborgs Stad förfogar över. Beslutet har under våren fastställts i kommunfullmäktige § 17 2022-02-24. Samordningen genomförs inom ramen för Störningsjourens ordinarie arbete mot oriktiga hyresförhållanden. Under våren har Störningsjouren kontaktat förvaltningar och bolag inom staden för att göra en djupgående kartläggning av bestånd av bostadslägenheter samt vilka rutiner som finns. Störningsjouren har också erbjudit stöd och hjälp. I samband med kartläggningen har vissa frågor gällande sekretess vid överföring av information från förvaltningar/bolag till Störningsjouren uppmärksammats.

2.3.2 Gårdstensbostäder

Gårdstensbostäder ingår i allmännyttan och har 2 800 hyreslägenheter i sitt bestånd. Hyreslägenheterna finns inom ett avgränsat geografiskt område i Gårdsten.

2.3.2.1 Oriktiga hyresförhållanden Gårdstensbostäder

Gårdstensbostäder har sedan tidigare ett arbete mot oriktiga hyresförhållanden. Där har bland annat skett en återkommande avstämning av kontroll med folkbokföringen var sjätte månad samt arbete med impulser med uppgifter på brevlådor, hyresinbetalningar, tips från andra anställda och från Störningsjouren. Antal inkomna impulser per år är cirka 100. Under åren 2019–2020 har mellan 35 och 50 hyreslägenheter återtagits per år. Fram till och med april 2022 har 22 hyreslägenheter återtagits. Av dessa är 10 ett resultat från det systematiska kontrollarbetet som beskrivs nedan.

2.3.2.2 Utökad systematisk kontroll

I samband med deltagandet i pilotprojektet har Gårdstensbostäder påbörjat en utökad systematisk kontroll. Per april 2022 har 2 100 av Gårdstensbostäder totalt 2 800 hyreslägenheter kontrollerats. Kontrollen innebär att hela beståndet går igenom hus för hus och omfattar antalet folkbokförda på adressen, en jämförelse bland annat med information på ytterdörrar och information från bovärdar. Kontakt sker med förstahandshyresgästen. Gårdstensbostäder har lämnat in 415 impulser om misstanke om fel i folkbokföringen till Skatteverket vilket har omfattat 350 hyreslägenheter.

Impulserna till folkbokföringen består i huvudsak av byte av folkbokföringsadress från bostadsadress till en misstänkt felaktig inneboendeadress. De avser i huvudsak unga vuxna som är klara med gymnasiet eller par med barn som skenseparerar men som misstänks bo kvar i den

ursprungliga lägenheten. Det kan medföra att den unge vuxna får försörjningsstöd på den nya folkbokföringsadressen medan ursprungsfamiljen får behålla sitt försörjningsstöd samt bostadsbidrag utan minskning. Vid skenseparationer kan ursprungsfamiljen få högre eller behålla olika typer av bidrag och stöd såsom försörjningsstöd, underhållsstöd och bostadsbidrag när en av makarna ”flyttar ut” samtidigt som den utflyttade kan vara berättigad till bidrag på den nya adressen.

2.3.3 Uttag ur folkbokföringsdatabasen

Genom deltagandet i pilotprojektet har Skatteverket tagit fram underlag till Göteborgs Stad i form av listor med utdrag ur folkbokföringsregistret. Syftet har varit att identifiera ett urval av adresser som utgör risk för fel i folkbokföring och/eller risk för utnyttjande av välfärdssystemen. Inom ramen för pilotprojektet har Gårdstensbostäder och Störningsjouren deltagit, samt Stadsbyggnadskontoret.

Före ett utlämnande ska en sekretessprövning ske hos Skatteverket och enligt 2 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen kan utlämnade begränsas till exempel för skydd av enskilda personliga förhållanden. En myndighet har som huvudregel ingen skyldighet att göra en sammanställning eller göra ett nytt underlag av uppgifter. De listor som begärs ut har därmed enbart innehållit få adresser och förfarandet har medfört en avsevärd arbetsinsats från kommunens sida.

Utsökningar baserats på lägenheter/lägenhetsnummer med flest antal folkbokförda inom Göteborgs Stad har gjorts vid två tillfällen. På dessa har det funnits sammanlagt tolv otillåten andrahandsuthyrning varav fem var nya relevanta träffar och sju redan under utredning.

2.3.4 Riktad uppföljning

Stadsledningskontoret har i början av år 2022 efterfrågat statistik gällande hur många underrättelser om fel i folkbokföring samt misstanke om felaktiga utbetalningar och bidragsbrottsanmälningar som gjorts av Göteborgs Stad under 2020 och 2021. Frågan har ställts till de kommunala bostadsbolagen, Boplats Göteborg AB, Störningsjouren och de fyra socialförvaltningarna.

2.3.4.1 Underrättelser om fel i folkbokföring

Socialområdena har sedan den nya lagstiftningen trädde i kraft i juni 2021 sammanlagt lämnat 40 underrättelser, varav

- socialförvaltning Centrum 24 stycken
- socialförvaltning Hisingen 3 stycken
- socialförvaltning Nordost 13 stycken
- socialförvaltning Sydväst 0 stycken.

Socialförvaltningarna har uppgett att det kan förekomma ett mörkertal eftersom statistik inte förts och det är ett stort arbete att manuell ta sig igenom alla ärenden. Det kan därför förutsättas att det är fler än vad som anges här.

Störningsjouren och Gårdstensbostäder har under pilotprojektet lämnat in sammanlagt drygt 1 000 impulser gällande fel i folkbokföring till Skatteverket, varav cirka 600 från Störningsjouren och 400 från Gårdstensbostäder. Boplats Göteborg AB har inte gjort några anmälningar om felaktig folkbokföring. I enstaka fall har förmedlare upptäckt att en bostadssökande har hyrt ut sin lägenhet utan tillstånd från hyresvärd och försökt att teckna dubbla kontrakt. Då har berörda hyresvärdar blivit informerade.

2.3.4.2 Misstanke om felaktiga utbetalningar och bidragsbrottsanmälningar

Socialförvaltningarna har tillsammans under 2020 och 2021 lämnat 8 respektive 16 misstankar om felaktiga utbetalningar till annan myndighet. Nedan visas fördelning av misstankar per år och myndighet.

2020

Socialförvaltningarna har tillsammans lämnat 8 misstankar om felaktiga utbetalningar varav 2 misstankar till annan förvaltning inom Göteborgs Stad.

- 5 misstankar till Försäkringskassan
- 0 misstanke till Arbetsförmedlingen
- 0 misstankar till Pensionsmyndigheten
- 1 misstanke till Migrationsverket
- 2 misstankar till annan förvaltning inom Göteborgs Stad.

Utöver detta har sammanlagt 14 polisanmälningar gjorts gällande misstanke om bidragsbrott gjorts.

2021

Socialförvaltningarna har tillsammans lämnat 16 misstankar om felaktiga utbetalningar varav 2 misstankar till annan förvaltning inom Göteborgs Stad.

- 11 misstankar till Försäkringskassan
- 1 misstanke till Arbetsförmedlingen
- 1 misstankar till Pensionsmyndigheten
- 1 misstanke till Migrationsverket
- 2 misstankar till annan förvaltning inom Göteborgs Stad.

Utöver detta har sammanlagt 18 polisanmälningar gjorts gällande misstanke om bidragsbrott gjorts.

Genom Gårdstensbostäders systematiska kontroll i pilotprojektet finns anmälningar om felaktiga utbetalningar. Det har varit cirka 60 hyreslägenheter som behövt utredas ytterligare vilket resulterat i 35 underrättelser till socialtjänsten, 33 underrättelser till Försäkringskassan och 13 underrättelser till Pensionsmyndigheten.

3 Utvecklingsområden

För att kunna identifiera inom vilka områden det är möjligt att genomföra åtgärder har stadsledningskontoret gjort en sammanfattning av olika utvecklingsområden. Dessa redovisas nedan.

3.1 Utveckling av kontrollarbetet

3.1.1 Kompetenshöjande insatser

Stadsledningskontoret har i förutsättningar för budget 2023–2025 beskrivit behov av kompetenshöjande insatser.

Stadsledningskontoret bedömer, efter genomgång av förvaltningars och bolags lägesbilder, att kunskapshöjning är nödvändig för att öka tryggheten och säkerheten för de som lever, verkar och vistas i Göteborg.

Behovet av en kompetenshöjning av specifik karaktär har även identifierats i ett flertal uppdrag från kommunstyrelsen. Det handlar till exempel om ärenden med koppling till risker inom ekonomisk brottslighet och till oseriösa aktörer. Bland annat finns ett uppdrag att kartlägga koppling mellan välfärdsbrott och felaktig folkbokföring. Uppdraget kommer slutrapporteras andra halvåret 2022 och kommer innehålla förslag om åtgärder som exempelvis kompetenshöjning inom välfärdsbrott, riskbedömning och arbetsmetodik.

3.1.2 Nytt metodstöd hyreskostnader

Kommunfullmäktige har gett socialnämnderna i uppdrag att, i samverkan med Förvaltnings AB Framtiden, säkerställa att rutiner för bistånds- och behovsprövning följs samt att inte bistånd ges för svarta hyror och att ockerhyror inte ska förekomma. Efter beslut i kommunfullmäktige 16 november 2021, har socialförvaltning Nordost den 22 april 2022 tagit fram ett metodstöd knutet till ändringen av Göteborgs Stads riktlinjer för ekonomiskt stöd.

Socialförvaltningars metodstöd vid uthyrning av hyreskostnader har reviderats genom att komplettera ett avsnitt om bistånd till hyreskostnader och utredningsprinciper vid andrahandsuthyrning och inneboendeförhållanden. Av metodstödet framgår bland annat att socialtjänsten vid en prövning av rätten till bistånd ska motverka:

- att oskäligt höga andrahandshyror betalas
- att bistånd utgår för samma hyra flera gånger
- bestående oklarhet om hur många som verkligen bor i en lägenhet
- biståndet understöder olagliga hyresrelationer.

Socialtjänsten ska kräva att den enskilde uppvisar ett intyg eller motsvarande från fastighetsägaren som visar att andrahandsuthyrningen godkänts av fastighetsägaren.

3.1.3 Uppgifter för kontroll av folkbokföring

I dag har Göteborgs Stads verksamheter inte tillgång till en komplett och aktuell folkbokföringsdata. Inhämtning och hantering av folkbokföringsuppgifter sker via egna lokala lösningar och beställningar av personuppgiftstjänster, implementerade med egen arkitektur, informatik och funktionalitet - som dessutom ibland har egna direktkopplingar mot Skatteverket.

Sammantaget är detta kostsamt, resurskrävande och gör det svårare att skapa samverkan mellan olika aktörer i staden.

Störningsjouren samt Gårdstensbostäder har tillgång till folkbokföringsdata via inloggning till Västra Götalandsregionens webbtjänst (Västfolket). Där kan de söka individer via tjänsten, men tjänsten saknar data och möjligheter för utförande av kontroll som det finns behov av idag. Detta program kommer även upphöra år 2023. Det är idag oklart hur denna tjänst kommer ersättas, men förmodligen med Inera. Inera är en personuppgiftstjänst som hanterar personuppgifter från bland annat Skatteverket, till exempel adressuppgifter som finns i befolkningsregistret. Alla regioner, kommuner, statliga myndigheter och privata vårdgivare som är offentligt finansierade kan beställa och använda personuppgiftstjänsten.

Tjänsten innehåller inte alla de uppgifter som behövs för att kunna genomföra alla typer av utredningar vid misstanke om felaktig folkbokföring. Till exempel har Störningsjouren under pilotens gång genomfört en utredning. Via ett kreditupplysningsföretag beställdes 100 000 nödvändiga uppgifter som ursprungligen kommer från Skatteverket. Kostnaden för den beställningen uppskattas till cirka 200 000 kr. I den summan ligger dels kostnaden för beställningen, dels kostnader för bearbetning i form av lönekostnad för att ta fram underlag till beställningen och sedan sortering av uppgifterna.

Utöver sådana beställningar görs också löpande slagningar gällande folkbokföring i upphandlade kreditupplysningstjänster. Det finns således en löpande kostnad för slagningar i dessa, men eftersom det görs andra slagningar som inte är kopplat till folkbokföring är det svårt att få fram en kostnad för detta samt att avgöra omfattningen av slagningarna.

Staden skulle gynnas av en egen mer fullständig lösning som kan användas av alla typer av verksamheter och täcka fler behov. Skatteverket erbjuder kommuner att hämta uppgifter från deras folkbokföringsregister (Navet). Det som krävs är att kommunen löser en hämtning av uppgifterna samt en plats för mottagande och förvaring. De kan sedan hämta uppdateringar löpande enligt eget önskemål. En kommun kan sedan bearbeta och använda sig av de uppgifter de behöver i olika syften.

3.2 Utveckling av samverkan

Av Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport 2022:1 Välfärdsbrott mot kommuner och regioner beskrivs hur arbetet mot välfärdsbrottslighet i kommuner håller på att utvecklas. Brå pekar i sin rapport på att kommunernas

lagstadgade ansvar för det brottsförebyggande arbetet håller på att tydliggöras samt svårigheter för kommunerna gällande välfärdsbrottslighet och vikten av kopplingen mellan ett lägesbilsarbete och i samverkan med andra aktörer.

”Ekonomisk brottslighet och välfärdsbrottslighet uppmärksammas i lagförslaget och kan framstå som en särskilt svår uppgift för kommunerna. Men när välfärdsbrottslighet kartläggs inom ramen för lägesbilsarbetet stärks förutsättningarna att agera i och med att identifierade problem och risker blir en del av den gemensamma problembilden i det brottsförebyggande arbetet med andra aktörer.”

3.2.1 Tipshantering till och från andra myndigheter

Det finns både generella bestämmelser som anger att myndigheter ska samverka och mer specifika som anger att samverkan ska ske i olika situationer. En generell bestämmelse finns i 8 § förvaltningslagen där det framgår att en myndighet, inom sitt verksamhetsområde, ska samverka med andra myndigheter. Av förvaltningslagen följer därmed en serviceskyldighet myndigheter emellan att hjälpa varandra.

Samverkan genom informationsutbyte kan ske genom att:

- kommunen begär uppgifter från annan myndighet
- annan myndighet begär uppgifter från kommunen
- en lagstadgad skyldighet för kommunen att lämna ut uppgifter till annan myndighet
- en lagstadgad skyldighet för andra myndigheter att lämna uppgifter till kommunen.

Varje samverkande myndighet ansvarar för att informationsutbyte är möjligt ur sekretesshänseende och även för att ta hänsyn till begränsningar som följer av dataskyddsförordningen och ha stöd för personuppgiftsbehandling.

För kommunens del gällande utlämnade av uppgift följer av offentlighetsprincipens huvudregel att underrättelser och beslut inte omfattas av sekretess. En prövning skall dock alltid ske om sekretess föreligger, i normalfallet enligt 10 kap. 28 § offentlighet och sekretesslag (2009:400).

Bortsett från socialtjänstens område finns därmed stora möjligheter för andra myndigheter att begära ut handlingar inom flera områden.

3.2.2 Organiserad extern samverkan

3.2.2.1 Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet

Göteborgs Stad har en funktion som arbetar mot organiserad brottslighet genom bland annat samverkan. Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet (KC) är ett nätverk av tolv samverkande myndigheter som leds från stadsledningskontoret genom avdelningen Trygghet och samhälle. KC:s uppdrag är att ta

initiativ till, samt stödja och driva nätverk och samarbetsprojekt som ska leda till konkreta åtgärder mot organiserad brottslighet och otillåten påverkan.

Om en förvaltning eller ett bolag inom Göteborgs Stad får misstankar om att det finns organiserad brottslighet inom stadens verksamhet och behöver stöttning ska kontakt tas med KC. Stöd kan ges genom konsultation eller förmedling av kontakter både inom staden och mot myndigheterna.

3.2.2.2 Regionala underrättelsecentret (RUC)

Med anledning av Göteborgs Stads deltagande i pilotprojektet deltar staden sedan 2021 med en adjungerad representant i det regionala underrättelsecentret (RUC) som leds av polisen Västra regionen. I RUC ingår representanter från ett flertal olika myndigheter, som till exempel Försäkringskassan, Tullverket, Arbetsförmedlingen, Skatteverket, Säkerhetspolisen och Kriminalvården i syfte att arbeta mot organiserad brottslighet.

Kommunens deltagande ger RUC möjlighet att få en inblick i hur kommunens verksamheter bedrivs. Det ger också en möjlighet att kunna delge viktig information om tillvägagångssätt vid organiserat fusk inom välfärden, vilket kommunen kan nyttja för att hindra och motverka felaktigt utnyttjande av kommunens resurser. Kommunen är till exempel ansvariga för hyreslägenheter, lokaler, samt bidrag och andra stöd till föreningar och ideella verksamheter.

3.2.3 Internt arbete i Göteborgs Stad

3.2.3.1 Göteborgs Stads trygghetsskapande och brottsförebyggande program 2022–2026

Av program beslutat i kommunfullmäktige 2022-06-16 (dnr 355/20) är ett av målområdena är att öka samverkan. Det anges att det trygghetsskapande och brottsförebyggande arbetet är omfattande men inte bedrivs på ett samordnat och likvärdigt sätt eller i tillräcklig samverkan med interna och externa aktörer. I målområdets strategier med ett särskilt ansvar för kommunstyrelsen och samtliga socialnämnder anges att Göteborgs Stad ska ta initiativ och aktivt delta i såväl internt som externt initierade trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder samt kontinuerligt utveckla nya strukturer och överenskommelser för samverkan internt samt lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

3.2.3.2 Budgetuppdrag att motverka välfärdsbrott

I uppdrag från budget med diarienummer 0123/22, uppdrag att föreslå åtgärder för att samordna och stärka samverkan inom staden för att motverka välfärdsbrott som exempelvis assistansfusk, fusk vid utbetalningar av ekonomiskt bistånd, nödbistånd och andra sociala bidrag. Det kommer tas fram åtgärdsförslag gällande hur arbetet med samverkan kan utvecklas. Ärendet är planerat att redovisas för kommunstyrelsen sista kvartalet 2022.

3.2.4 Samverkansprojekt i Nordost

Under våren 2022 har lokalpolisområde Nordost, polisområde Storgöteborg startat upp ett samverkanspilotprojekt i Nordost. Utöver Lokalpolisen ingår Bedrägerisektionen inom polisen i Göteborg, Göteborgs Stad (Socialförvaltning Nordost) och Försäkringskassan. Lokalpolisområde Storgöteborg Nordost har under de senaste åren samverkat med Socialförvaltning i Nordost (försörjningsstöd). Detta har främst skett genom att lokalpolisområde Nordost i sitt löpande arbete uppmärksammat och dokumenterat misstänkta felaktigheter som sedan överlämnats till Socialförvaltningen i Nordost i form av ett PM. Under våren 2022 har polisen tagit initiativ till en utökad och mer strukturerad samverkan i form av ett pilotprojekt.

Pilotprojektet i Nordost har inspirerats av ett liknande projekt ”Gökungen” som finns inom Södertälje kommun. I bilaga 2 finns Gökungen beskrivet.

Syftet med projektet är att i ett av de särskilt utsatta områdena inom Göteborgs Stad arbeta med att minska felaktigt utnyttjande av välfärdssystemet samt se till att andelen felaktiga folkbokföringar minskar. Därtill även utveckla en metod för att arbeta mot fenomen (se bilaga 1) och pröva den nya lagstiftning (se 3.2.2) som införts på området.

Polisen uppger att i deras uppdrag med de särskilt utsatta områdena är det viktigt att arbeta med normförskjutningar såsom felaktigt utnyttjande av välfärdssystemet. I många fall döljer man inte för sin omgivning att man felaktigt utnyttjar systemet.

Arbetet är fortsatt under uppbyggnad och planen i höst är att utbilda personalen i Göteborgs Stad (Socialförvaltning Nordost) samt fortsätta samverkan och genom kontroller minska felaktiga utbetalningar och brott mot välfärden. Målsättningen är att det ska minska felaktiga utbetalningar av försörjningsstöd samt att lagföra personer som förekommer i förundersökningarna och återta brottsvinster.

Analys

3.3 Folkbokföringsfel

I pilotprojektet har beräknats att folkbokföringen varit felaktig i 72 procent av ärenden som har skickats in av deltagande kommuner. För Göteborgs del har felaktigheter upptäckts i 81 procent av ärendena. Skatteverket har i den senaste skattningen (år 2019) beräknat folkbokföringsfel till ca 2 procent av befolkningen.

Eftersom pilotprojektet enbart utrett ärenden där det finns en misstanke om fel i folkbokföringen kan inte resultatet tolkas som att det i Göteborgs Stad finns fel i 81 procent av folkbokföringen.

Genom deltagande i pilotprojektet som pågick december 2020-maj 2022 har allmännyttan skickat över 1 000 underrättelser som fel i folkbokföring till Skatteverket. Det finns även rutiner som följs och som medför att allmännyttan löpande skickar underrättelser till Skatteverket före och efter pilotprojektet.

Gårdstensbostäder gör en genomlysning av hela sitt bostadsbestånd och har hitintills kontrollerat cirka 2100 av 2800 bostäder vilket medfört att Gårdstensbostäder under första halvåret 2022 har fördubblat antalet återtagna hyreslägenheter till följd av otillåten andrahandsuthyrning. Analysen av den systematiska kontrollen visar att det finns misstanke om fel i folkbokföringen i 17 procent av bostadsbeståndet. Detta trots att de under flera år arbetats aktivt med oriktiga hyresförhållanden.

Det finns därför skäl att anta att folkbokföringsfelet i Göteborgs Stad överstiger ett folkbokföringsfel på 2 procent.

3.4 Kontroll av folkbokföringsfel

Kommunfullmäktige har beslutat om ett nytt trygghetsskapande och brottsförebyggande program. Det tydliggörs behov av samverkan för att kunna förebygga fel, fusk och brottslighet inom välfärdsområdet. I förutsättningar för budget 2023–2025 lyfts att kontrollarbetet måste utvecklas. Det finns ett samband mellan fel i folkbokföring och välfärdsbrottslighet. Genom att folkbokföringsfelen ökar behöver kontrollarbetet utvecklas för att stävja den negativa utvecklingen.

Det finns ett nytt metodstöd för utbetalning av hyror för att minska bidragsfusk och för att öka förståelsen för hur välfärdssystemet fungerar. Samtidigt omfattas socialtjänsten sedan juni 2021 av en utökad skyldighet att underrätta Skatteverket vid misstanke om fel i folkbokföringen. Det är sannolikt att antal underrättelser om felaktigheter i folkbokföringen kommer att öka.

3.4.1 Störningsjouren och Gårdstensbostäders kontrollarbete

Inom Störningsjouren och Gårdstensbostäder finns sedan flera år tillbaka ett systematiskt arbete mot otillåten andrahand. Störningsjouren har under våren 2022 fått ansvar för samordning av stadens arbete i frågan.

Störningsjouren bedömer att impulser/inkommande tips är viktiga för kontrollarbetet för att hitta fel i folkbokföring. Det är främst impulser från personer som är i kontakt med de som befinner sig i lägenheten eller i lägenheten, till exempel husvärdar, bovärdar och fastighetsjour mm. En väl fungerande tipsfunktion och omvärldsbevakning av olika slag är viktigt

Gårdstensbostäders arbete med systematisk kontroll av helt bostadsområde har medfört ett stort antal anmälningar om misstanke om fel i folkbokföringen. Vidare har Gårdstensbostäder genom sin kontroll av 2 100 lägenheter medfört drygt 80 underrättelser till socialnämnden, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten.

Pilotprojektet har visat att slumpmässiga kontroller kan ge viss effekt, vid undersökning av tre trappuppgångar så var merparten av eventuella felaktigheter redan kända för Störningsjouren.

3.4.2 Kontrollarbete efter uttag ur folkbokföringsdatabasen

De uttag som gjorts från folkbokföringen har resulterat i ett flertal olika listor. Det har dels varit listor med adresser med många folkbokförda, dels generella listor med hela bostadsbeståndet. En begäran om listor föregås av en prövning hos Skatteverket och kan nekas med hänsyn till både om uppgifterna omfattas av sekretess och om begäran medför ett omfattande merarbete för Skatteverket.

Utsökningar som genererar listor kan också göras genom betaltjänster. Detta underlag har i första hand fungerat som registervård och medfört till exempel rättning av fel som felaktiga personnummer. Det är viktigt att göra registervård med återkommande intervall. Ett viktigt resultat från detta uttag är att Störningsjouren har hittat sammanlagt 22 hyresgäster som har minst två hyreskontrakt inom allmännyttan.

3.4.3 Uppgifter ur folkbokföringsregister

Förvaltningar och bolag köper idag olika tjänster för att tillfredsställa deras behov kopplade till uppgifter som finns i Skatteverkets folkbokföringsregister kallat Navet. Under projektets gång har Skatteverket skickat ut listor på efterfrågat underlag från Navet. Det har inte tillfredsställt kommunernas behov och förväntningar. Stadsledningskontoret anser därför att stadens behov inte kan tillgodoses fullt ut genom att skicka skriftliga förfrågningar via mejl med nuvarande rättsliga och resursmässiga förutsättningar. Det skulle spara tid, pengar och underlättas med en kommungemensam tjänst som är tillgänglig för

alla verksamheter i staden som har behov. Skatteverket har erbjudit staden en uppkoppling och inhämtning av data från Navet.

3.5 Underrättelser till andra myndigheter

Genom lagändringen i folkbokföringslagen under 2021 har kraven för att meddela Skatteverkets folkbokföring om misstänkta fel utökats. Det finns också en lagstadgad skyldighet att underrätta utbetalande myndighet om det finns misstanke om felaktiga utbetalningar. Det innebär att verksamheterna ska lämna ut uppgifter till andra myndigheter.

Utöver impulser om fel i folkbokföringen har inom ramen för pilotprojektet undersökts hur många underrättelser om felaktiga utbetalningar som gjorts till utbetalande myndigheter, samt brottsanmälningar.

Av Skatteverkets utvärdering av pilotprojektet på riksnivå framgår det att 920 utredningar har hittills resulterat i 190 polisanmälningar om folkbokföringsbrott och 59 underrättelser om misstänkt felaktiga utbetalningar ur välfärdssystemen.

En enkätundersökning till allmännyttan och socialförvaltningarna som gjordes inom ramen för projektet visar att staden endast lämnar ett fåtal underrättelser av felaktiga utbetalningar till andra myndigheter under 2020–2021. Det går dock inte att utesluta att fler underrättelser lämnats eftersom inte alla har krav på dokumentation eller fört statistik.

Det systematiska kontrollarbetet utfört på Gårdstensbostäders bestånd har resulterat i 415 impulser om misstanke om fel i folkbokföringen vilket har omfattat 350 hyreslägenheter. Vid den systematiska kontrollen har även misstanke om felaktiga utbetalningar kommit fram. Det har varit cirka 60 hyreslägenheter som behövt utredas ytterligare vilket resulterat i totalt 81 underrättelser, varav 35 till socialtjänsten, 33 till Försäkringskassan och 13 till Pensionsmyndigheten. Störningsjouren har inte lämnat några underrättelser till andra myndigheter gällande felaktiga utbetalningar, däremot has löpande kontakt med socialförvaltningarna.

En systematisk kontroll av bostadsbeståndet medför att antal lämnade underrättelser om misstänkta felaktiga utbetalningar ökar påtagligt. Det finns därmed ett samband mellan fel i folkbokföring och välfärdsbrott.

3.6 Utveckling av samverkan

I ärenden kopplade till organiserad brottslighet är nätverk och kontakter avgörande för att nå framgång. Det finns hinder i sekretess men det finns också stora möjligheter att på laglig väg begära ut uppgifter. Det är därför viktigt att underrättelser lämnas till andra myndigheter vid misstanke om fel.

Vid samverkan i ett konkret ärende är rollfördelningen viktigt. I pilotprojektet med socialområde Nordost prövas möjligheterna till ett myndighetsöverskridande arbete där polisen leder arbetet och utredningen.

Vid intern samverkan inom staden är det avgörande att det finns kunskap om vilka uppgifter som kan begäras ut och att det finns kontaktpersoner som kan hjälpas åt över förvaltningsgränserna. Kunskapscentrum kan bidra med stöttning gällande ärenden som har koppling till organiserad brottslighet.

Genom utbildning av personalen i Göteborgs Stad (socialförvaltning Nordost) samt genom ökad samverkan och kontroller, kommer socialförvaltningen Nordost förbättra arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar samt brott mot välfärden.

Effekten förväntas även bli att synliggöra vikten av att människor är folkbokförda på de adresser de verkligen bor på. Även vilka delar som behöver utredas för att tydliggöra vikten av rättssäkerhet och beviljade medel.

Skatteverket och pilotprojektets deltagare ser positivt på denna typ av samverkan och ser även att den bidrar till ökade möjligheter att motverka och förebygga fel och fusk. Under projektets gång har projektet följt och fått ta del av Södertäljes utfall vid liknande typ av samverkan. Deras projekt kallat Gökungen har nått framgångar i jakten på kriminalitet, fusk och bidragsbrott genom samverkan.

Förhoppningsvis möjliggör en framgång i samverkan i Nordost, även till att arbetsmetoden kan spridas och användas i fler delar av staden.

Stadsledningskontoret kommer i ärende med diarienummer 0123/22, att återkomma med förslag på hur samverkan kan stärkas för att motverka välfärdsfusk och brott under hösten 2022.

4 Rekommendationer

Kontrollåtgärder

I syfte att minska folkbokföringsfelet och utveckla det systematiska kontrollarbetet rekommenderar stadsledningskontoret ett antal olika kontrollåtgärder för berörda bolag och förvaltningar.

- Med 1–3 årsintervall göra kontroller av hyresbeståndet mot befintlig folkbokföringsdata för bättre registervård och signalfångst.
- Skapa rutiner för personal i bostadsområden, som bovärdar och likande, gällande impulser till Störningsjouren i syfte att nå enhetlig rapportering om oriktiga hyresförhållanden.
- Inom stadens bostadsbestånd genomföra kontroll enligt den modell med systematiskt kontrollarbete som Gårdstensbostäder genomfört.
- Genomföra fysiska kontrollbesök efter impulser i samverkan med andra förvaltningar inom staden som till exempel miljöförvaltningen och räddningstjänsten.

Förvaltnings AB Framtiden har idag ett övergripande ansvar för att tillhandahålla rutiner och samordna gemensamma kontrollåtgärder samt vara en stödfunktion mot oriktiga hyresförhållanden för de boenden som Göteborgs Stad förfogar över. Stadsledningskontoret föreslår att hantering av ovan förslag tas omhand inom ramen för det uppdraget.

Kontrollverktyg

När det gäller verktyg för kontroll bedömer Stadsledningskontoret att det finns behov av en stadengemensam tjänst, där stadens verksamheter kan få direkt tillgång till aktuell och säkra folkbokföringsdata. Skatteverket tillåter Göteborgs Stad att hämta uppgifter direkt från deras folkbokföringssystem Navet. Det skulle innebära full tillgång samtidigt som det sannolikt kommer minska kostnaderna och administrationen i staden.

Stadsledningskontoret föreslår därför att intraservice ser över möjligheterna att starta en hemtagning av Skatteverkets uppgifter i Navet till en server inom Göteborgs Stad och sedan möjliggöra för förvaltningar och bolag att beställa utdrag ur innehållet.

Kompetenshöjande insatser

Genom att skapa kunskap om arbetssätt och kompetensöverföring kan fel i folkbokföring och felaktiga utbetalningar förhindras. Vad gäller kompetenshöjande insatser rekommenderar stadsledningskontoret utbildning av berörd personal i allmännyttan och socialförvaltningarna inom följande:

- Utbilda personal som omfattas av underrättelseskyldigheten enligt § 32 c folkbokföringslagen (1991:481) och 3 § lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid misstanke om felaktiga utbetalningar, om det lagstadgade innehållet.
- Det trygghetsskapande och brottsförebyggande området enligt underlag i budgetförutsättningar 2023–2025.

- Om oriktiga hyresförhållanden och underlag som kan lämnas som impulser till Störningsjouren samt arbetsmetodik.
- Skapa tydliga kontaktvägar mellan personal som jobbar med bostadsbeståndet och Störningsjourens avdelning för oriktiga hyresförhållanden.

Samverkan

Samverkan bygger på att flera myndigheter/förvaltningar arbetar tillsammans mot ett gemensamt mål. Utgångspunkten för samverkan är att det finns både avsikt att samarbeta samt stöd i lag. Stadsledningskontoret föreslår därför följande:

- Göteborgs Stad bör fortsatt delta som adjungerad i RUC för att säkra stadens möjlighet att kunna hindra och motverka felaktigt utnyttjande av kommunens resurser.
- Fortsätta samverka med Skatteverket (folkbokföringen) och andra kommuner i syfte att upptäcka nya företeelser, ta fram nya samt utveckla befintliga metoder för att motverka fel och fusk med folkbokföring.
- Socialförvaltningarna och allmännyttan bör mot bakgrund av den utökade anmälningsskyldigheten om misstanke om folkbokföringsfel, utveckla sin samverkan i syfte att säkerställa att kontaktvägar finns. Det bör tas fram rutiner för samverkan samt för att säkerställa att allmännyttan och socialtjänsten lämnar underrättelser till varandra när de kan och ska göra det.

För att säkerställa att Göteborgs Stad arbeta aktivt med att begära ut och lämna ut uppgifter till och från andra myndigheter för att motverka fel och fusk, bör berörda verksamheter säkerställa att den lagstadgade skyldigheten att lämna underrättelser till andra myndigheter dokumenteras och följs upp inom ramen för ordinarie uppföljning.

Bilagor

Bilaga 1 Exempel på felaktig folkbokföring som uppmärksammats inom pilotprojektet. (ur Skatteverkets rapport 2022-06-01)

Skenseparation

Par med barn som egentligen är sammanboende men uppger sig vara separerade och ensamstående för att få ut mer pengar från stat och kommun. Oftast är det mannen som folkbokför sig felaktigt på en annan adress än den övriga familjen och kvinnan saknar inkomst från arbete. Den anmälda flytten sker många gånger till bostäder med små ytor i förhållande till antal folkbokförda personer och där dessa oftast har ingen relation till varandra. Det förekommer även att folkbokföringen sker hos en släkting eller en bekant och på så sätt kan den kvarvarande föräldern få ut mer i bidrag. Skenseparationer är svårutredda eftersom personerna hjälps åt genom att backa upp varandras historia och styrka oriktiga uppgifter. En annan utmaning har varit efterkonstruktioner av uppgifter och handlingar samt flyttanmälan till flera olika adresser. Utredningen tar mycket lång tid än den borde och en korrekt folkbokföringsadress blir svår att uppnå.

Olovlig andrahandsuthyrning

I en del fall med skenseparationer kan paret ha hyreskontrakt på var sin lägenhet, och den ena parten hyr ut lägenheten olovligt trots att den fortsätter att bo kvar hos sin partner. Förutom olovlig andrahandsuthyrning så innebär det även oredovisade inkomster och stor risk för ytterligare felaktig folkbokföring. Detta eftersom de personer som faktiskt bor i lägenheten inte får folkbokföra sig där för att den olovliga andrahandsuthyrningen inte ska upptäckas eller att bostadsbidrag ska påverkas.

Vuxna barn

Myndiga barn som bor hemma hos föräldrar skenskriver sig på en annan adress i syfte att föräldrarna får ha kvar sina bidrag från kommunen och Försäkringskassan. Vuxna barn folkbokför sig hos släktingar eller vänner till föräldrarna som inte har bidrag eller ersättningar från staten. Flyttningarna sker till adresser inom samma område. Ärenden a är något enklare att utreda då de vuxna barnen är väldigt unga personer och själva inte vinner något på att ha felaktig folkbokföring och inte heller vinner släktingarna något på den felaktiga folkbokföringen. De vill inte bli inblandade i en kontroll från Skv och vid förfrågan erkänner en del att flytten till adressen har varit felaktig. En flyttanmälan till föräldrars adress kan komma in under utredning. Risken finns att efter avslutad utredning anmäler dessa personer på nytt flyttning till en felaktig adress.

Personer utan synliga relationer

Personer som kommer till Sverige som arbetstagare eller genom asyl och som folkbokför sig på felaktiga adresser. De har oftast inga relationer registrerade i folkbokföringen. Dessa ärenden är svåra att utreda eftersom personerna undviker att uppge en korrekt folkbokföringsadress och nonchalerar Skatteverkets kontroll. Det har inte kunnat kartläggas anledningen till deras felaktiga folkbokföring är men vi misstänker att det kan 34 handla om olovlig

andrahandsuthyrning, men också unga män som inte vill folkbokföra sig hos sina flickvänner på grund av ekonomiska eller kulturella skäl.

Utland

Det kan handla om personer som är bosatta i utlandet men är kvar som folkbokförda i Sverige för att exempelvis få ut pension, ersättningar från Försäkringskassan och ha fortsatt tillgång till vården. Det kan även handla om personer som vill undvika bosättningsavbrott i Sverige i syfte att få svenskt medborgarskap samt inte riskera återkallande av uppehållstillstånd. En del har förstahandshyreskontrakt och hyr ut bostad olovligt i Sverige medan de faktiskt är bosatta utomlands. Uthyrningen kan föranleda oredovisade inkomster och bidragsfusk.

Assistans på papper

Inom uppdraget har Skv fått in underrättelse om felaktig folkbokföring från vård- och omsorgsnämnden i en av de kommuner som ingår i regeringsuppdraget. Då ärendena har kommit in under senare tid är många utredningar fortfarande pågående och därför svårt att dra några slutsatser. Dessutom har dessa underrättelser varit få, vilket också försvårar vår möjlighet till analys. Vi har dock sett indikation på att folkbokföringen används som ett sätt att behålla för många beviljade assistanstimmar. Denna slutsats drar vi eftersom vi har kunnat identifiera personer som har arbetat med andra arbetsuppgifter i en annan stad samtidigt som de redovisat assistanstimmar hos familjemedlem. Vi har även haft fall där assistanstimmar redovisats i Sverige trots att personen antagligen varit bosatt utomlands. I samtliga fall rör det sig om assistans som har beviljats till en familjemedlem och assistansen utförts av annan familjemedlem.

Skenbar trångboddhet hos barnfamiljer

När en person har ett hyreskontrakt genom det kommunala bostadsbolaget så måste vissa grundläggande kriterier vara uppfyllda för att få behålla kontraktet. Att vara folkbokförd på adressen brukar vara ett måste enligt bolagets regelverk. Under uppdragets gång har vi uppmärksammat att giltig andrahandsuthyrning aldrig eller mycket sällan finns i kombination med skolbarn.

Familjen är folkbokförd i bostaden men befinner sig utomlands

Detta leder till felaktigheter i folkbokföringsregistret, men kan även innebära oriktiga uppgifter i bostadsbolagets kundregister, oredovisade inkomster och felaktiga utbetalningar. Vi upplever att trångboddhet kopplat till skolbarn sällan är reell, utan att många personer är folkbokförda på adressen men i själva verket så bor inte alla där.

Uteblivna skolbarn

När ett barn inte kommer till skolan är kommunen skyldig att anmäla detta till Skatteverket som i sin tur ansvarar för att folkbokföringsregistret är korrekt. När en familj som egentligen har flyttat från Sverige blir medvetna om att deras folkbokföring granskas så förekommer det att de anmäler flytt till en adress i en annan kommun. Det är ett sätt att undkomma granskning av familjens folkbokföring vilket i förlängningen kan bidra till att felaktiga utbetalningar fortgår och att ytterligare kommun/ kommuner måste lägga resurser på att eftersöka barn som uteblir från skolan.

Skolupptagningsområde

Flytt för barnet och minst en av föräldrarna till en ny adress inom eller utom kommunen för att få tillgång till en viss skola. När barnet blivit inskrivet i skolan så anmäls inte sällan flytt tillbaka till den tidigare folkbokföringsadressen.

Förskola fick förskolepeng för barn som var utvandrat

ett barn inte kommer till skolan är kommunen skyldig att anmäla detta till Skatteverket som i sin tur ansvarar för att folkbokföringsregistret är korrekt. Efter utredning konstateras att 35 barnet har flyttat från Sverige med föräldrar, men folkbokförd på lägenheten som hyrs ut olovligen. Barnet har varit inskriven på en fristående förskola och förskolan har erhållit skolpeng under tiden barnet varit inskrivet.

Olovlig uthyrning, madrassboende

När fastighetsägaren får tillgång till lägenhet i samband med vattenläcka uppmärksammas att lägenheten bara var möblerad med sängar. De verkliga ägarna ägde sedan flera år ett radhus där de bodde med sina barn. Lägenheten hyrdes ut olovligen.

Olovlig uthyrning, trångboddhet och svarta inkomster

Fastighetsägaren uppmärksammas genom att grannar lämnar anmälningar om störningar från lägenheten. Hyresgäst hyr ut lägenhet olovligen under längre tid på ett attraktivt bostadsområde. Hyresgästen bor själv i bostadsrätt.

Utvandrad, men folkbokförd på lägenhet

Genom tips från grannar uppmärksammas att äldre person är folkbokförd på lägenhet, men andra personer bor där. Lägenheten hyrs ut olovligen och personen erhåller pensionsersättning hej inte har rätt till. Äldre kan även avlida utomlands utan att det rapporteras in och felaktig pensionsersättning kan betalas ut.

Bilaga 2, Beskrivning av Gökungen

Södertälje kommun har en folkmängd på strax under 100 00 invånare. De har arbetat systematiskt med fel i folkbokföring och underrättelse om felaktiga utbetalningar, och utgjort en del av Skatteverkets pilotprojekt. Det finns ett samverkansprojekt "Gökungen" mellan staden, polisen, Försäkringskassan och Folkbokföringen. Syftet är att förebygga brottslighet kopplat till välfärdsbrott och fel i folkbokföringen.

Ärendena initieras genom att socialtjänsten gör en polisanmälan. De väljer sedan ut anmälningar som får extra fokus. Socialtjänstlagen, 4:1 samt 25 § förvaltningslagen stadgar att kommunikation ska ske med berörd individ. Detta gäller ej vid misstänkt bidragsbrott eller anmälan om felaktig utbetalning. De behöver inte kommunicera till klienten att vi inleder en utredning i syfte att utreda huruvida vi ska göra en polisanmälning eller ej och vi behöver inte heller kommunicera att vi gör en polisanmälan. Dock får kommunikation ske, till exempel om man anser det vara bästa vägen för att avbryta ett pågående brottsligt beteende eller för att få slut på fusk. Med stöd av sekretessbrytande bestämmelse bryts sekretessen i förhållande till polis/åklagare, dvs det är ett lagligt utlämnande av uppgifter som annars skulle omfattas av sekretess, men det är inte en grund för att lämna ut uppgifter till andra myndigheter. Parallellt kan dock kommunen göra en FUT eller anmälan om felaktigt FBF. Då kan den myndigheten som fått anmälan höra av sig till kommunen och begära ut mer material. Då gör kommunen en menprövning och ser om de kan lämna ut. Ofta kan begärande myndighet få ut mer info genom att vända sig direkt till polisen. Kommunen kan också vända sig till FBF om den har behov att få ut information under en viss period, då kan frågas indirekt väckas hos FBF. Innehållet i polisanmälan från kommunen till polisen får enbart innehålla relevant information. Dvs. socialtjänsten kan inte lämna ut kringuppgifter i en polisanmälan som inte är relevant.

Efter att polisanmälan gjorts tar polisen över ansvar, de representeras både av bedrägerienhet och lokalpolis (utredning och husrannsakan resurser) Polisen har då socialtjänstens material och de efterfrågar andra myndigheters material. Medverkande är folkbokföring, Försäkringskassan och arbetsförmedlingen. Socialtjänsten sitter som medlyssnande men är sammankallande till möten, dock är det polisen som håller i mötena.

Under 2021 har Södertälje kommun lämnat cirka 100 underrättelse om fel i folkbokföring till Skatteverket varav 90 inom Skatteverket pilotprojekt. Från och med 2022 lämnar Södertälje kommun cirka 20 underrättelser per månad vilket motsvarar en 40% ökning jämfört med tidigare år. Antal lämnade misstankar om felaktiga utbetalningar till utbetalande myndighet uppgår under 2021 till 9 polisanmälningar vilket lett till 32 kontrollutredningar på Försäkringskassan och cirka 40 hos Skatteverket samt 10 misstankar till Arbetsförmedlingen.

Stadsledningskontoret

Telefon: 031-365 00 00 (kontaktcenter)

E-post: stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se

